

นิราศหอยเล็ก: เรื่องเล่าเกี่ยวกับคนเล่นหอยในปลายศตวรรษ 2495 Nirat Huai Lerk : A Narrative of Lottery Players at the End of the Century 1916

ศิริกร แกร่งุ่น^{1*} (Siwakorn Raekroon)^{1*}

Received: October 14,2023; Revised: February 10,2024; Accepted: March 7,2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวรรณกรรมเรื่องนิราศหอยเล็กของนายเพื่องด้านความคิดความเชื่อ และผลกระทบในการเล่นหวยคนไทย ปรากฏผลการศึกษา ได้แก่ 1) หอย: จากโรงหอยสู่สลากกินแบ่งรัฐบาล แสดงให้เห็นถึงที่มาการเล่นหวยในไทย วิธีการเล่นหอย และการยกเลิกโรงหอย 2) คนเล่นหอย: พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับความคิดความเชื่อของคนในสังคมแสดงให้เห็นว่า คนเล่นหอยมีความคิดความเชื่อเรื่องความฝัน มีความคิดความเชื่อเรื่องบุญกรรม รวมไปถึงความคิดความเชื่อเรื่องภพชาติ 3) ผลกระทบของการเล่นหอย ปรากฏว่าคนเล่นหอยจะมีผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจ ผลกระทบในเชิงสังคม อีกทั้งยังส่งผลกระทบในเชิงจิตใจ และ 4) กลวิธีการโน้มน้าวใจผ่านเนื้อหา แสดงให้เห็นการเน้นย้ำให้เห็นปัญหาทางอารมณ์และการอ้างแนวคิดในพระพุทธศาสนา ขณะที่กลวิธีการโน้มน้าวใจผ่านการใช้ภาษามีกการใช้คำสองแง่สองง่าม การใช้บุคคลวัต และการใช้ภาษาแบบเป็นกันเอง นิราศหอยเล็ก เป็นวรรณกรรมชาวบ้านที่ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของชาวบ้านที่โคกเศร้าในช่วงที่มีการยกเลิกโรงหอย

คำสำคัญ : นิราศ, หอย, เรื่องเล่า

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท, สาขาวิชาภาษาไทย, หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยทักษิณ, วิทยาเขตสงขลา 90000, อีเมล : kongsiwakorn119@gmail.com

¹ Graduate Student, Master of Arts Program in Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, Email : kongsiwakorn119@gmail.com

*Corresponding author: E-mail address : kongsiwakorn119@gmail.com

Abstract

This research article aims to investigate thoughts, beliefs, and impacts of lottery gambling on Thai people in Nai Fueang's Nirat Huai Lerk. The findings revealed that: 1) lottery (from lottery factory to government legal lottery) presents the origin of lottery ticket purchase, lottery playing instructions, and the cancellation of the lottery factory; 2) lottery gamblers: behaviors related to thoughts and beliefs of the locals that indicate that the gamblers have superstitious beliefs about dreams, destiny, and previous life; 3) effects of playing lottery clarifies impacts on lottery gambling, including economic aspect, social aspect, and psychological aspect; and 4) persuasive strategies through content reveals the emphasis on emotional problems and citing notions of Buddhism while the persuasive strategies through language use shows the use of ambiguity, personification, and informal language. All in all, Nirat Huai Lerk is folk literature that denotes the grief of villagers for the cancellation of the lottery factory.

Keywords: Nirat, Lottery, Narrative

บทนำ

หวย เป็นการพนันที่สังคมไทยรู้จักเป็นอย่างดี นับได้ว่าคนไทยเติบโตมาในสังคมที่คำว่า “หวย” รายล้อมไปทุกระดับสังคม ไม่ว่าจะเป็นหวยใต้ดิน สลากกินแบ่งรัฐบาล หวยหุ้น และหวยอื่น ๆ อีกหลายรูปแบบที่จะมีให้เล่นแตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่หรือการรับรู้ของผู้เล่นนั้น ๆ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2552) ให้ความหมาย หวย ไว้ว่า เป็นการพนันอย่างหนึ่ง มีที่มาจากการเล่นพนันของเงินที่เรียกว่า “ฮวยเหว” (อ่านว่า ฮวย-เหว) ฮวย แปลว่า ดอกไม้ เหว แปลว่า รวม พบกันที่เรียกเช่นนี้เพราะแต่เดิมวิธีพนันใช้เขียนตัวหวยเป็นรูปดอกไม้ ภายหลังจึงเปลี่ยนเป็นเขียนชื่อคนโบราณ จนเมื่อหวย ก,ข ถูกยกเลิกไป รัฐบาลได้ออกสลากกินแบ่งเพื่อหารายได้เข้ารัฐ ชาวบ้านมักเรียกสลากกินแบ่งว่า หวยรัฐบาล อีกชื่อคือ ลอตเตอรี่

แต่ด้วยเหตุที่สลากกินแบ่งมีราคาแพง อีกทั้งผู้ซื้อไม่สามารถเลือกตัวเลขได้ตามต้องการ จึงได้มีกลุ่มพ่อค้าแม่ค้ารับเป็นเจ้ามือแทงหวยเสียเอง โดยอิงผลการออกสลากของรัฐ เรียกกันว่า หวยใต้ดิน เนื่องจากเป็นหวยที่แอบซื้อขายกันโดยไม่เปิดเผย เพราะมีความผิดตามกฎหมาย

ขณะที่ หยาดฝน ธัญโชติกันต์ (2557: 27) ได้ศึกษาและให้นิยามความหมายของหวย ผ่านมุมมองคนไทยในปัจจุบันที่ถูกสัมภาษณ์ พบว่า สำหรับชาวบ้านทั่วไป การเล่นหวยเชื่อมโยงกับเรื่องความเชื่อเรื่องโชคละชะตา ไสยศาสตร์ บุญกรรมจากชาติภพก่อน การตีความความฝัน มากกว่าจะเชื่อมโยงกับหลักทางวิทยาศาสตร์หรือความถูกต้องทางกฎหมาย ความหมายดังกล่าวทำให้เห็นว่าการเล่นหวยกับคนไทยนั้นมีความสัมพันธ์กันทั้งในความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับภาครัฐ และความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชนด้วยกันเองผ่านหวยใต้ดิน ในความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงสามารถมองมิติทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทยในมิติหนึ่งผ่านการเล่นหวยได้ และมีความน่าสนใจในการศึกษาพฤติกรรมของคนเล่นหวย และความเชื่อมโยงคนเล่นหวยกับรัฐ ซึ่งในวรรณกรรมไทยมีนิราศหวยเล็ก ซึ่งมีเนื้อหาโดยตรงเกี่ยวกับการเล่นหวยในช่วงเวลาหนึ่ง

นิราศหวยเล็ก ของนายเฟื่อง เป็นวรรณกรรมช่วงพ.ศ. 2459 ตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ซึ่งเป็นช่วงของการยกเลิกโรงหวยเปลี่ยนเป็นสลากกินแบ่งรัฐบาลตรงกับชื่อนิราศหวยเล็ก ซึ่งสื่อความหมายได้ตรงกับความโศกเศร้าที่โรงหวยถูกยกเลิกกว่าคำว่า เลิกหวยที่อาจชวนให้เข้าใจว่านิราศที่กล่าวถึงอธิบายถึงการเลิกเล่นหวยของชาวบ้าน ความโศกเศร้ามดังกล่าวมีการสื่อสารผ่านวรรณกรรม ดังตัวอย่าง

แสนเสียดายหวยไปพุทโธเอ๋ย	มาพลอยเลยเลิกกลับไปกับเขา
แม่ชื่นจิตรของพี่ดีไม่เบา	เคยถูกเจ้าหลายหนรอดจนมา

(นายเฟื่อง, 2459: 2)

นอกจากมีเนื้อหาแสดงปัญหาทางอารมณ์จากการเล่นหวย ความเสียใจที่ยกเลิกหวยแล้ว ยังมีประเด็นที่น่าสนใจอีกหลายประการ เช่น การเสนอพฤติกรรมของคนเล่นหวย และกลวิธีเสนอผลกระทบของคนเล่นหวย จากการทบทวน

วรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่า บทความหรืองานวิจัยที่เกี่ยวกับการเล่นหอยในมิติวรรณกรรมยังปรากฏไม่มากนัก ส่วนใหญ่เน้นศึกษาท้องถิ่นอื่น หรือบริบทอื่น ๆ เช่น ภาพสะท้อนการเล่นหอยของชาวใต้จากวรรณกรรมภาคใต้ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ ในทศวรรษ 2490 – 2510 ของ พัทธินันท์ จินนุ่ (2563) บทความฉบับนี้ผู้เขียนจะเสนอการอธิบาย แบ่งเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) หอย: จากโรงหอยสู่ตลาดกินแบ่งรัฐบาล 2) คนเล่นหอย: พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับความคิดความเชื่อของคนในสังคม 3) ผลกระทบของการเล่นหอย และ 4) นิราศหอยเล็ก: กลวิธีการโน้มน้าวให้เห็นผลกระทบของการเล่นหอย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หอย : จากโรงหอยสู่ตลาดกินแบ่งรัฐบาล

การเล่นหอยเข้ามามีอิทธิพลในเมืองไทยโดยผ่านรัฐบาลเป็นสำคัญ เราจึงเห็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบของหอยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อประโยชน์เชิงเศรษฐกิจของเมืองไทย อีกทั้งหอยยังมีความผูกพันกับเมืองไทยทั้งในเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิต รวมไปถึงวรรณกรรม

ที่มาของการเล่นหอย

การเล่นหอยเป็นอิทธิพลที่ได้รับมาจากต่างแดน โดยได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมจีน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2504: 1-4) ได้กล่าวไว้ในตำนานการเลิกราบ่อนเบี้ยและหอยไว้ว่า วัฒนธรรมจีนน่าจะคิดค้นหอยในยุคพระเจ้าตากทรงรักษาลที่ 6 ในราชวงศ์ไต้เซ่ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2364 ถึง พ.ศ. 2394 ซึ่งตรงกับช่วงรัชกาลที่ 2 ถึงรัชกาลที่ 3 ของไทยการเล่นหอยจากวัฒนธรรมจีนได้เข้ามาในเมืองไทยเมื่อสมัยรัชกาลที่ 3 โดยมีสาเหตุเพื่อดึงเอาเงินของราษฎรที่ฝังดินเอาไว้ไม่ให้ยอมนำมาใช้ออกมาจนเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ ในพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (อ้างถึงใน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2504: 1-4) ได้ระบุสาเหตุการเล่นหอยไว้ว่า

“เงินหพระศรีไชยบาน จึงกราบทูล (ร.3) ว่า เงินนั้นตกไปอยู่ที่ราษฎรเก็บฝังดินไว้มากไม่เอาออกใช้ ถ้าอย่างนี้ที่เมืองจีนตั้งหอยขึ้นจึงมีเงินมา จึงโปรดให้เงินตั้งหอยขึ้น เป็นอากรอีกอย่าง 1 และมีในจดหมายเหตุอีกฉบับ 1 ว่า เจ้าสัวหง แรกออกหอยเมื่อเดือนยี่ ปีมะแม

ก็ต้องด้วยกระแสพระราชนิพนธ์จึงยุติได้เป็นแน่ ว่าการเล่นหอยแรกมีขึ้นในเมืองไทยในรัชกาลที่ 3 เมื่อปีมะแม พ.ศ. 2378”

โรงหอยมักตั้งอยู่ในบริเวณชุมชน จากการตั้งโรงหอยเช่นนี้ทำให้เมืองไทยได้เงินกลับมาหมุนเวียนในระบบอีกครั้ง หลังจากทีราษฎรนำเอาเงินไปฝังดินจำนวนมาก ขณะเดียวกัน เจ้าสัวหอยผู้ก่อตั้งโรงหอยก็ได้แบ่งกำไรจากโรงหอยเข้าเป็นอากรให้แก่ทางการอยู่เสมอ และมีการกำหนดให้เจ้าสัวหอยต้องจ่ายอากรโรงหอยให้รัฐบาล 20,000 บาทต่อปี ซึ่งในอดีตเรียกว่า “บ่อนเบี้ย” เป็นการเก็บเงินจากแหล่งพนัน ผิดกฎหมายต่าง ๆ ในประเทศ (แสน วิชาชาญ, 2545: 7) หอยจึงมีบทบาททั้งในเชิงเศรษฐกิจ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของคนไทยมาอย่างช้านาน ดังที่เห็นในนิราศหอยเล็กของนายเพื่อง

วิธีการเล่นหอย

การเล่นหอยในวัฒนธรรมจีนนั้นแตกต่างจากเมืองไทย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2504: 1-4) กล่าวถึงการเล่นหอยในเมืองจีนไว้ว่า ชาวจีนเรียกว่า “ฮวยหอย” เล่นโดยใช้ป้ายเล็ก 34 ป้าย เขียนชื่อคนในราชวงศ์ซ้อง สมัยโบราณป้ายละชื่อ แล้วทำการทาย 1 ชื่อในป้ายไม้ที่เจ้ามือสุ่มหยิบมาใส่กระบอกแขวนไว้กับหลังคาโรง

เมื่อหอยเข้ามามีบทบาทในเมืองไทย ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการเล่นจากเดิม วิธีการเล่นหอยในเมืองไทยในอดีตนั้นไม่ได้เป็นอย่างปัจจุบันตลอดเตอรีหรือหอยใต้ดินที่เล่นด้วยตัวเลข แต่เป็นการเล่นด้วยตัวอักษร ก,ข ดังที่อรรถพรณโพทอง (2562: 53) ได้ศึกษาวิธีการเล่นหอยในอดีตแล้วเรียบเรียงเสนอไว้ว่า

“วิธีการเล่นหอย ก,ข ขุนบาลจะนำตัวหอยที่เลือกขึ้นไปแขวนไว้ในที่เปิดเรียกว่า “เต็ง” มีคนมาเฝ้าเพื่อป้องกันการสับเปลี่ยน จากนั้นเปิดตัวให้ประชาชนเข้าไปแทง (ซื้อ) ไว้ในโพยฉบับที่กลกกระดาศ โดยมีเสมียนนั่งคอยอยู่ที่หน้าโรงหอย และในโรงหอยจะทำ) เขียนรูปคนซึ่งสมมุติเป็นตัวหอยและเขียนอักษรจีนกำกับ พร้อมทั้งเขียนรูปสัตว์สมมุติว่าเป็นชาติก่อนเพื่อให้สังเกตง่าย (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2504) เมื่อถึงเวลาออกจะนำเต็งลงมาเปิดดู นำตัวหอยออกมาแสดงให้เห็น ถ้าถูกรางวัลก็จะนำโพยขึ้นจากเสมียนโรงหอย (แสน วิชาชาญ, 2545: 25-29)”

การเล่นหอยในอดีตนั้นมีความแตกต่างจากการเล่นหอยหรือสลากกินแบ่งรัฐบาลในปัจจุบัน การเล่นหอยในอดีตไม่มีความซับซ้อน เพียงแต่เลือก “ตัว” ที่จะ “แทง” แล้วรอผลการเดิมพันโดยมีพื้นที่โรงหอยอย่างชัดเจน มีการเฝ้าดูแลการซื้อจากเจ้าของโรงหอย และเล่นกันใน 1 ครั้งใช้เวลาไม่นาน ขณะที่หอยหรือสลากกินแบ่งรัฐบาลในปัจจุบันนั้นมีความซับซ้อนกว่ามาก ทั้งการถู การลอยเพหรือการวิ่งเลข การปิดเลข เป็นต้น อีกทั้งสลากกินแบ่งรัฐบาลจะออกรางวัลทุกวันที่ 1 และ 16 ของเดือน วันสำคัญ เช่น วันปีใหม่ ก็จะมีการเลื่อนออกไป

การเลิกโรงหอย

ภายหลังประชาชนติดการเล่นหอยอย่างหนักจนส่งผลกระทบต่อการทำงานอาชีพ และระบบเศรษฐกิจของเมืองไทย บางคนติดหนักมากจนถึงขั้นต้องนำบุตรไป ‘ไถ่ถอนหนี้สินแก่เจ้าหนี้ดังที่’ ดวงกมล ดีพันธุ์ (2557: 84) กล่าวว่า ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีพระราชดำริให้ยกเลิกโรงหอยของรัฐบาล เนื่องจากทรงเล็งเห็นว่าประชาชนเสพติดการพนันมากเกินไป ไม่สนใจประกอบอาชีพและเนื่องจากในขณะนั้น การตั้งโรงหอยได้มีปัญหาอาชญากรรมจำนวนมาก ใจผู้ร้าย ปล้นจี้ ชิงทรัพย์ จนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 6 จึงมีการประกาศยกเลิกโรงหอย แล้วเปลี่ยนชื่อมาเป็นสลากกินแบ่งรัฐบาลหรือลอตเตอรี่อย่างที่คุ้นเคยกันในปัจจุบัน

คนเล่นหอย: พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับความคิดความเชื่อของคนในสังคม

นิราศหอยเลิกสะท้อนพฤติกรรมของคนเล่นหอยในสมัยนั้น ทั้งการทำนายฝัน การยี่ดื้อดวงชะตา เป็นต้น ในการศึกษานิราศหอยเลิกฉบับนี้ ผู้ศึกษาใช้คำว่า “แทง” แทนคำว่า “ซื้อ” และคำว่า “เลข” ในการเรียก “หอย ก,ข” เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน ตามความหมายในภาษาชาวบ้าน และหอยในปัจจุบัน

คนเล่นหอยกับความคิดความเชื่อเรื่องความฝัน

นิราศหอยเลิกแสดงให้เห็นว่า การเล่นพนันหอยกับความเชื่อเกี่ยวกับความฝันนั้นมีมาอย่างยาวนานนับแต่โบราณอย่างแยกกันไม่ออก การรำพันของนายเพื่องนั้น มักจะแทรกเรื่องเกี่ยวกับความฝัน เช่นการฝันเห็นตัวเลข ดังตัวอย่าง

ที่นี้ฝนเห็นตัวก็ชั่วแห่ง

ไม่ได้แทงใจมยงยอดสงสาร

ต้องจำจากแก้วตาพยาพาล

ไม่ได้ผลาญเงินที่แต่นี้ไป

(นายเฟื่อง, 2459: 3)

คำว่า “ฝนเห็นตัว” เป็นศัพท์ชาวบ้านที่เอาไว้เรียกความฝันที่เห็นตัวเลขได้ตรงตัว ไม่ต้องตีความเพิ่มเติม การฝันเห็นตัวเลขเช่นนี้ย่อมทำให้ผู้ฝันอยากแทงหวยเลขที่ตัวเองฝัน การที่ตัวอย่างเสนอว่าฝนเห็นตัวแต่ไม่ได้แทง จึงเกิดความโศกเศร้าที่ฝันเห็นตัว แต่ไม่ได้แทงหวยเพราะโรงหวยถูกยกเลิก สะท้อนว่าคนไทยที่เล่นพนันหวยมักจะไม่พลาดแทงหวยที่ตนฝันเห็นตัวเลขตรง ๆ ขณะเดียวกัน คนเล่นพนันหวยในอดีตก็มีการตีความฝันด้วยเช่นกัน ไม่ใช่แค่แทงจากฝันที่เห็นตัวตรงเพียงเท่านั้น ดังตัวอย่าง

คราวที่ฝันเห็นควายปีกกลายนั่น

เคยถูกขวัญเจียวหนอมอหันขุน

ขนิษฐาที่ดิเหลื่อช่วยเจือจน

ได้อุดหนุนพี่ชายถูกหลายที

(นายเฟื่อง, 2459: 19)

นิราศหอยเล็กเสนอให้เห็นว่าความฝันเป็นส่วนหนึ่งของการเล่นพนันหวย โดยไม่ได้ยึดโยงอยู่กับความแม่นยำของเลขที่ออก หรือความคุ้มค่าที่จะเสี่ยงเดิมพันกับความฝัน ชี้ให้เห็นว่าการพนันในสมัยก่อนเป็นเรื่องของดวงชะตา ความฝันอันเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการทำนายดวงชะตา โดยอาศัยผู้ใหญ่ หรือผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในการตีความ จริยา สมประสงค์ (2559: 37) กล่าวว่า อดีตถึงปัจจุบัน ผู้คนส่วนใหญ่นิยมแก้ฝันกับผู้อื่นเพื่อพึ่งพาผู้อื่น เช่น โหราจารย์ ครูบาอาจารย์ หรือญาติผู้ใหญ่ในบ้าน มักตีความในด้านที่เป็นมงคล ความฝันจึงยึดโยงอยู่กับการเล่นหวย และคนเล่นพนันหวยผ่านเครือข่ายความสัมพันธ์ความเชื่อดังกล่าวนั่นเอง

คนเล่นหวยกับความคิดความเชื่อเรื่องบุญกรรม

สังคมไทยยึดถือเรื่องบุญกรรมเป็นอย่างมากจากอิทธิพลทางพระพุทธศาสนา ลักษณะของความเชื่อในพระพุทธศาสนามีความสำคัญในด้านสังคมที่เป็นแหล่งยึดเหนี่ยวของคนในสังคมตั้งแต่โบราณ และเป็นพลังทางจิตใจ จุดยึดเหนี่ยวแก่ปัจเจกบุคคล (พระชลญาณมุนี, 2563: 103) รวมทั้ง คนที่เล่นพนันหวยเอง

ก็มีความคิดที่อิงอยู่กับหลักของบุญกรรมตามความเข้าใจแบบชาวบ้านเช่นกัน ในนิราศห้วยเล็ก มีการตัดพ้อรำพันของคนเล่นพนันหอยที่แทงหอยผิด ก็จะมีบางช่วงที่อ้างอิงถึงเรื่องบุญกรรม

เขาย่อมว่าเคราะห์ดีเพราะผีช่วย ถึงคราวชวยผีซ้ำกรรมของฉัน

แปลว่าเคราะห์เพราะกรรมมาตามทัน คงมีวันหมดเคราะห์เหมาะสักคราว

(นายเพ็ญ, 2459: 8)

คนเล่นพนันหอยมีความเชื่อว่า การแพ้พนันหอยนั้นเป็นเรื่องของเคราะห์กรรม เพราะการเล่นพนันหอยผูกอยู่กับการเสี่ยงโชคดวงมาแต่ต้น จากฐานความคิดดังกล่าวจึงนำไปสู่เรื่องบุญกรรมที่เป็นผลให้แพ้พนันหอยในตัวอย่างจะเน้นไปที่ “ถึงคราวชวยผีซ้ำกรรมของฉัน” ตีความว่าเป็นช่วงที่ดวงตกหรือนักเล่นพนันหอยมักจะไม่มีโชค ในช่วงเวลานี้ การเล่นพนันหอยถูกบัญญัติในหลักอบายมุข 6 คือ การเป็นนักเลง การพนัน เป็นหนทางแห่งความเสื่อม ทั้งเสื่อมสุขภาพ เสื่อมทรัพย์ (พระณรงค์พนธุมโฆ, 2565: 90) แต่นิราศห้วยเล็กได้นำมโนทัศน์เกี่ยวกับบุญกรรมตามหลักพระพุทธศาสนามาเป็นมุมมองต่อการเล่นพนันหอย และมองการเลิกหอยว่าเป็นเรื่องของเคราะห์กรรม

เพราะเคยชมมิ่งมิตรขนิษฐา ถึงเวลาแทงน้องจะหมองหมาง

จะหยอหยางคร้อยคร่ำไม่เบาบาง ข้าเรือจ้างก็พรากไปจากจร

(นายเพ็ญ, 2459: 10)

มีการอ้างไปถึง “เรือจ้าง” หมายถึง โรงหอยอันเปรียบเสมือนพาหนะที่ทำให้หอยและคนเล่นพนันหอยได้พบกัน การอวสานที่ต้องเลิกเล่นพนันหอยดังกล่าวอยู่ในมุมมองของชาวบ้านที่มีมโนทัศน์เกี่ยวกับบุญกรรม แม้เป็นข้อพึงปฏิบัติในหลักธรรมก็ตาม มโนทัศน์ทางพระพุทธศาสนาของชาวบ้านนั้นอิงอยู่กับความรู้สึกนึกคิดระดับปัจเจกไม่น้อย ดังความคิดเกี่ยวกับการพลัดพรางจากสิ่งทีตนรักหรือชอบ

คนเล่นหวยกับความเชื่อเรื่องภพชาติ

นิราศหอยเล็กกล่าวถึงมโนทัศน์ทางความเชื่อของคนไทยในระดับชาวบ้าน ส่วนหนึ่งในนิราศได้อ้างอิงถึงความเชื่อเกี่ยวกับภพชาติ ซึ่งเป็นความเชื่อเชิงศาสนา ที่อยู่ในสังคมไทยซึ่งสะท้อนโลกหลังความตายในโลกทัศน์ของคนไทยอันสะท้อน ผ่านวรรณกรรมต่าง ๆ โลกทัศน์เกี่ยวกับโลกหลังความตายเรียกว่า “ความเชื่อเรื่อง ภพชาติ” (สิทธิชัย จู้อี้, 2557: 2)

หวังจะแทนคุณน้องสักสองหน	ไม่ทันจนจากมิตรนิษฐา
ไม่ได้เล่นกันแล้วนะแก้วตา	ไว้ชาติหน้าจึงพบประสบกัน

(นายเฟื่อง, 2459: 13)

นิราศหอยเล็กที่เป็นคำรำพันของนักเล่นพนันหอยนั้น มีนัยสำคัญที่สื่อถึง ความย้อนแย้งของหลักปฏิบัติที่ขัดกับหลักธรรมแต่กลับถูกนำมาหลอมรวมกันได้ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ไม่ว่าจะในปรากฏการณ์แบบใด คนไทยมักจะมองผ่านมุมมอง ของพระพุทธศาสนาเสมอ

ผลกระทบของการเล่นหวย

ผู้แต่งได้บอกผลกระทบของการเล่นหวยที่น่าสนใจ ได้แก่ ผลกระทบในเชิง เศรษฐกิจ เช่น การเป็นหนี้สิน ทำให้เสียเงิน เป็นต้น ผลกระทบในเชิงสังคม เช่น ขัดกับหลักศาสนา เป็นต้น ผลกระทบในเชิงจิตใจ เช่น ทำให้อารมณ์ร้อน พุดจา ในทางไม่ดี เป็นต้น

ผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจ

ผู้แต่งนิราศหอยเล็กเสนอผลกระทบของการเล่นหวยในเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งเป็น ผลกระทบหลักของการเล่นการพนัน คือ การเล่นพนันหอยทำให้วิญญูเสียเงิน และ รู้สึกเสียดายที่ไม่ได้งะหวย

ไอ้ ข เจียมเรียบตรมอารมณ์หมอง	เสียดายน้องนี้เหลือเคยก่อก่อน
ได้เคยแทงเนื้อเย็นถูกเป็นทุน	ค่อยอุ้นใจสบายหายรำคาญ

(นายเฟื่อง, 2459: 3)

ขณะเดียวกัน ก็มีการเสนอให้เห็นถึงโทษของการเล่นหอยในเชิงเศรษฐกิจว่าเป็นปัญหาใหญ่ ถึงขั้นไม่มีเงินเก็บ

มันสองแรงช่วยกันกินฉันเจ็บ

ไม่มีเก็บสักอัฐเต็มขัดสน

เฝ้าแต่คิดจิตรปองอิสองคน

จนปี่ปันจ่านำกันรำไป

(นายเฟื่อง, 2459: 19)

ผลกระทบของการเล่นหอยในเชิงเศรษฐกิจนั้นมิทั้งการเสียเงินถึงขั้นเป็นหนี้สิน ต้องเอาข้าวของเครื่องใช้ไปจำนำเพื่อนำเงินมาเล่นหอย แม้ว่าจะหลงตัวเองว่าหอยมีคุณเพราะกวีได้ถูกหอยอยู่บ้าง แต่ที่ปฏิเสธไม่ได้ คือ ผลกระทบนั้นร้ายแรงกว่ามาก

ผลกระทบในเชิงสังคม

การเล่นหอยที่ส่งผลกระทบในเชิงสังคมนั้นถูกเสนออย่างซับซ้อนและแยกแยะตั้งแต่แรก นิราศหอยเล็กเสนอพฤติกรรมความคิดความเชื่อคนเล่นหอยซึ่งจะยึดโยงอยู่กับความคิดความเชื่อทางศาสนา ดังพฤติกรรมที่ถูกเสนอในประเด็นข้างต้น ความย้อนแย้งของหอยกับศาสนาจึงเข้ามาปะทะกันในตอนหนึ่ง ดังตัวอย่าง

จึงเอาทางศาสดาเข้ามาหัก

ไม่อย่าจักคลึงเกล้าเฝ้าถนอม

อันต้นหาพาตัวให้มัวมอม

มโนน้อมหวังผลกุศลตรง

(นายเฟื่อง, 2459: 29)

จากการที่นิราศหอยเล็กมีการเสนอความคิดความเชื่อทั้งเรื่องบุญกรรมและภพ มีการนำความคิดความเชื่อทางศาสนาอันเป็นแนวปฏิบัติที่ชัดเจนมากขึ้นมาแสดงเพื่อลบล้างความคิดความเชื่อในตอนแรกที่ผู้เล่นการพนันหอยนำมาผูกกับเรื่องหอยทั้งที่มีความย้อนแย้งกัน กล่าวคือเป็นการเตือนสติในตอนท้ายว่าในทางเดินของศาสนาพุทธนั้นต้องยึดหลักสำคัญไว้ให้ได้ ไม่ใช่ละเว้นบางข้อที่พึงใจ เช่น การละเว้นคำสอนเกี่ยวกับอบายมุข 6 ซึ่งเป็นหลักธรรมเกี่ยวกับอบายมุขนั้นเอง

ผลกระทบในเชิงจิตใจ

ผลกระทบของการเล่นหอยในเชิงจิตใจได้รับการนำเสนอโดยอ้อมนั่นคือทำให้จิตใจเป็นทุกข์ ผู้ที่แทงหอยแล้วไม่ถูกจึงใช้ถ้อยคำรุนแรงด้วยอารมณ์โกรธ

อึ้งอุ้งเซ่งตัวนี้เต็มทีนัก

ทรลักษณ์ชั่วช่านาบดสี

แทงที่ไรกินยับอ้อับปรี

ชาติกาลี่ไม่หยอกดอกกระเทือ

(นายเฟื่อง, 2459: 9)

จากตัวอย่างมีการใช้ถ้อยคำที่หยาบคาย ซึ่งการเสนอความรุนแรงเช่นนี้ในเกิดขึ้นเมื่อตัวหอยนั้นไม่ถูกรางวัล ผู้แทงเกิดความเคียดแค้นอยู่ในใจ ทำให้เห็นว่าผลกระทบของหอยในเชิงจิตใจนั้นทำให้ผู้เล่นการพนันหอยเป็นทุกข์และแสดงออกอย่างรุนแรง

นิราศหอยเล็ก: กลวิธีการโน้มน้าวให้เห็นผลกระทบของการเล่นหอย

นิราศหอยเล็กนอกจากเสนอผลกระทบของการเล่นพนันหอยแล้ว ยังมีความน่าสนใจอยู่ที่กลวิธีการประพันธ์ของผู้แต่งเพื่อโน้มน้าวให้เห็นผลกระทบของการเล่นหอยดังนี้

กลวิธีการโน้มน้าวใจผ่านเนื้อหา

นิราศหอยเล็กปรากฏกลวิธีการโน้มน้าวใจผ่านเนื้อหา ได้แก่ การเน้นย้ำให้เห็นปัญหาทางอารมณ์ และการอ้างแนวคิดในพระพุทธศาสนา มีรายละเอียดดังนี้

การเน้นย้ำให้เห็นปัญหาทางอารมณ์

ผู้แต่งใช้กลวิธีที่สำคัญซึ่งสอดคล้องอยู่กับลักษณะของวรรณกรรมนิราศ คือ มุ่งถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของกวี ความประทับใจต่อสิ่งแวดล้อม ต่าง ๆ ระหว่างการเดินทาง แล้วนำมาเปรียบเปรยกับอาการคิดถึง อารมณ์ความรู้สึกโศกเศร้าต่าง ๆ เพราะต้องพรากจากคนรัก(รินฤทัย สัจจพันธุ์, 2516: 19) ดังเห็นการตัดพ้อน้อยใจของนายเฟื่อง

หรือน้องไปได้ดีไม่มีทุกข์

เสวยสุขแสนโสมมอยู่โคมเขียว

จึงสลัดตัดพี่เสียทีเดียว

ไม่แลเหลียวชมชู้อยู่วิมาล

(นายเฟื่อง, 2459: 12)

นิราศหอยเล็กเน้นการอภัยอาวรณ์การพนันหอยที่ถูกยกเลิกไปเมื่อสมัยรัชกาลที่ 6 การตัดพ้อรำพันก็อิงอยู่กับการแหงนหอยที่ถูกบ้างผิดบ้าง แต่นัยสำคัญคือการเปรียบเทียบที่เคยแทงกับนางอันเป็นที่รัก เมื่อโรงหอยถูกเลิกไปก็เหมือนการต้องจำพรากจากนางนั่นเอง นอกจากเสนออารมณ์ความรู้สึกเศร้าใจแล้วยังมีอารมณ์ของความน้อยใจ ความโกรธเคือง และความโศกเศร้าที่ต้องสูญเสียงาน (การเล่นพนันหอย) ไปตลอดกาล

จึงชักนำมาพบประสบภักตร์

ขอฝากรักมิ่งมิตรชนินฐา

ถ้าน้องไม่สมเพชเวทนา

พี่ขอลาโฉมฉายวายชีวิต

(นายเฟื่อง, 2459: 23)

การบรรยายถึงการพลัดพรากจากคนรักไป การบรรยายว่าคนรักนั้นต้องจากตัวกวีไปอาจตีความไปถึงการถูกยกเลิกโรงหอยที่ทำให้ต้องห่างการแหงนหอยก็ได้ ทำให้ลักษณะการจากกันนั้นมี 2 ลักษณะ

แม่เทียนเหลียงคนนี้ของพี่เล่า

นิจาเจ้าไยน้องจึงหมองหมาง

อยู่ดี ๆ มีเรื่องเคืองระคาย

ทำเหินห่างเลิกออกไม่บอกใคร

(นายเฟื่อง, 2459: 23)

การจำพรากนั้นมีเหตุผลรองรับอยู่ในตัวบท ส่วนหนึ่งที่นาง (การเล่นพนันหอย) ต้องลาจากกวีไปด้วยเพราะนโยบายการยกเลิกโรงหอย จึงทำให้กวีเศร้าโศกเสียใจ ขณะที่อีกลักษณะหนึ่งที่ตัวกวีเองต้องจากนาง (การเล่นหอย) ไปเช่นกัน เพราะในตัวบทมีส่วนแสดงให้เห็นเหตุผลของกวีที่อิงอยู่กับธรรมะ

เพราะเชื่อคำสัมมาตถาคต

สละหมดความโลภละโมภหลง

อุส่าห์เพ็งเล็งญาณวิจารณ์ลง

เห็นไม่คงสังขารประมาณดู

(นายเฟื่อง, 2459: 29)

กวีจำเป็นต้องปล่อยวางด้วยเพราะนโยบายจากรัฐบาลเรื่องการยกเลิกโรงหอยเป็นคำสั่งเด็ดขาด กวีที่โศกเศร้าจึงจำต้องเอาธรรมะเป็นหลักเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นเหตุผลให้กวีจำต้องตัดใจจากนางนั่นเอง จะเห็นได้ว่าในนิราศหอยเล็กมีอารมณ์ความรู้สึกน้อยใจ และแค้นเคืองเล็ก ๆ โดยแสดงผ่านการตัดพ้ออยู่ด้วย

การอ้างแนวคิดในพระพุทธศาสนา

นิราศหอยเล็กมีความคิดความเชื่อที่อิงอยู่กับพระพุทธศาสนา ในตอนท้าย ที่กวีตั้งใจหันหน้าเข้าหาทางธรรมเพื่อยึดเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจหลังจากต้อง ไศกเศร้าเพราะโรงหอยถูกยกเลิก จึงมีการเสนอผลกระทบของการเล่นที่อิงกับ พระพุทธศาสนา ดังตัวอย่าง

ถ้าแม้ใครมุ่งมาดศุขชาตนา

จงอุตส่าห์หมั่นสร้างทางกุศล

คงได้เกิดในสถานพิมานบน

จะได้พ้นหวยกัดสวัสดี

(นายเฟื่อง, 2459: 29)

ตัวอย่างข้างต้นอิงอยู่กับพระพุทธศาสนา ในความคิดความเชื่อเรื่องภพชาติ การสร้างบุญ กรรม และการเวียนว่ายตายเกิด กวีเสนอให้เห็นเส้นทางที่นำไปสู่ ความสุขในชาติหน้าผ่านการสร้างกุศลในชาตินี้ จะได้ไม่ต้องพบเจอกับการเสี่ยง เล่นหวยอีก เป็นการเสนอผลกระทบของหวยผ่านพระพุทธศาสนา

กลวิธีการโน้มน้าวใจผ่านการใช้ภาษา

นิราศหอยเล็ก ปรากฏกลวิธีการโน้มน้าวใจผ่านการใช้ภาษาทั้ง การใช้ คำสองแง่สองง่าม การใช้บุคคลวัตที่โดดเด่น และการใช้ภาษาแบบเป็นกันเอง มีรายละเอียดดังนี้

การใช้คำสองแง่สองง่าม

คำสองแง่สองง่าม คือคำที่สามารถตีความไปในเชิงเพศได้ นิราศหอยเล็ก ได้เปรียบให้เลขหอยแต่ละตัวเป็นนางที่กวีมีอันจำต้องพรากจากกัน ดังนั้นจะเห็น การเสนอเลขหอยว่าเป็นหญิงสาว แล้วมีการใช้คำประพันธ์เช่นเดียวกับการกล่าวถึง หญิงสาวที่รัก โดยมักใช้คำเรียกแทนว่า น้อง นาง ขนิษฐ หนูหั่ว เป็นต้น

เมื่อปีกลายคราวที่ตัวพี่ฝัน

เห็นพระจันทร์ทแยงเปาะเงาเผล

เคยได้ถูกหนูหั่วเป็นตัวเต็ง

ยังจะเก็งหึงน้องสักสองที

(นายเฟื่อง, 2459: 3)

การทำให้ตัวเลขหอยมีความเป็นหญิงสาวหลากหลายมิติทั้งในด้านบวก และด้านลบ ในด้านบวก เช่น ความน่าชมเชย ความมั่งคั่ง ความน่าค้นหา ความเป็นมิตรไมตรี ในด้านลบ เช่น ความเจ้าเล่ห์ การหลอกเอาเงิน การหลอกให้หลง เป็นต้น ซึ่งมุมมองดังกล่าวนำไปสู่การรำพันของกวีที่ตอบสนองมิติต่าง ๆ ของเลขหอยที่บรรยายทั้งเสน่ห์หาจะคว้านาง ขาบซึ่งใจนางที่ทำให้ได้รับรางวัล เป็นต้น

ยังพันกัณฐิกนิสาของพี่เล่า

พี่แทงเฝ้าคิดปองตัวน้องหญิง

ไม่เว้นสักวันหนึ่งหมายพึงพึง

กลับมาทั้งความสุขสวัสดิ์ให้ขาดทุน

(นายเฟื่อง, 2459: 11)

คำที่พบบ่อย คือ คำว่า “แทง” ซึ่งสามารถตีความในแง่เรื่องเพศได้ ถูกนำมาใช้เพื่อความบันเทิงผ่านความหมายที่กำกวม และสื่อไปในเชิงเพศ

เกลียดดีเฆมาขัดขั้วตัวนรก

มันโกหกเกรเดเล่ไกล

จะไม่แทงยั่วยวนเฝ้ากวนใจ

อิจฺญโรแสนเล่ห์ เพทุบาย

(นายเฟื่อง, 2459: 5)

การเสนอมุมมองของหอยกับเพศหญิงการนำไปสู่ผู้ให้หอยเข้ากับเรื่อง บัดสีผ่านคำสำคัญ คือ “แทง” โดยความหมายของคำว่า “แทง” ความหมายในบริบทของการเล่นพนัน คือ การเดิมพันในเกมการพนันบางชนิด (สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน, 2554) แต่อีกความหมายหนึ่ง คือ กริยาการเอาของแหลมทิ่มหรือปักเข้าไป (สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ตีความตีความว่าเป็นการกล่าวถึงการมีเพศสัมพันธ์ ด้วยอวัยวะเพศชายที่มีลักษณะเป็นแท่งที่ใช้การแทง ในนิราศหอยเล็ก จะเห็นการแทงนางได้เสมอตลอดทั้งเรื่อง

หรือมีคู่เคยชิดพิสมัย

ทำไฉนจะพบประสบศรี

หมายจะแทงน้องรักอีกสักที พะเอนมีเวรกรรมต้องจำไกล

(นายเฟื่อง, 2459: 5)

การแต่งนามมีความหมายในเชิงการมีเพศสัมพันธ์ เป็นการผูกเรื่องของการพนันหอยเข้ากับเรื่องเพศซึ่งแม้จะเป็นวรรณกรรมชาวบ้านก็ตาม เรื่องเพศก็ยังเป็นเรื่องน่าบัดสีในสังคมไทย การผูกเข้ากับเรื่องเพศจึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าเรื่องบัดสีเกี่ยวกับเพศกับเรื่องการเล่นพนันหอยนั้น ล้วนเป็นเรื่องเดียวกัน คือ อบายมุข ซึ่งเคยกล่าวไว้ในบทวิเคราะห์ข้างต้น ยิ่งเรื่องเพศเป็นเรื่องน่าบัดสีเพียงใด การนำเรื่องหอยเข้าไปยัดโยง จึงเป็นการพยายามนำดีให้การเล่นหอยเป็นความน่าบัดสีเช่นเดียวกัน เป็นหนึ่งในการแสดงให้เห็นผลกระทบของหอยที่อิงอยู่กับหลักธรรม อบายมุข 6 ผ่านการใช้กลวิธีการเสนอเนื้อหาผ่านบริบทเรื่องเพศ

การใช้บุคคลวัต

บุคคลวัต หรือ บุคลาธิษฐาน หมายถึง การทำสิ่งที่เป็นนามธรรม หรือสิ่งที่ไม่ใช่ชีวิต ให้มีการกระทำ ความรู้สึกนึกคิด หรือการแสดงออกเช่นเดียวกับมนุษย์ เพื่อสื่ออารมณ์สะท้อนใจในวรรณกรรม (สมเกียรติ รัชสมัย, 2551: 73) ซึ่งปรากฏในนิราศหอยเล็กได้เด่นชัดที่สุด คือ การให้หอยแต่ละเลขเป็นสิ่งมีชีวิตที่สามารถหลอกล่อให้ผู้เล่นพนันหอยหลงเข้ามาแทงตนได้ และมีการบรรยายเปรียบลักษณะรูปร่างของหอยว่าเป็นหญิงสาวนางหนึ่ง

แม่หมองหลิมหน้าโหลเป็นโคกเค้า ดั่งน้ำเต้าผ่านแล่งแลงไซ

จะดูคิ้วงามข้าพอร่าไร แก้มเป็นโยของช่องละอองนวล

(นายเฟื่อง, 2459: 27)

หอยถูกมองเป็นหญิงสาวที่ยั่วยวนหลอกล่อนักเล่นพนันให้เข้ามาติดกับ ซึ่งจะนำไปสู่การสูญเสียเงิน การใช้บุคคลวัตดังกล่าวไม่ได้เน้นการเสนออารมณ์ความรู้สึก แต่เพื่อเสนอให้เห็นการหลงผิดของนักพนันที่หลงเล่นพนันจนได้รับผลกระทบต่าง ๆ

การใช้ภาษาแบบเป็นกันเอง

นิราศหอยเล็กเป็นนิราศที่เน้นการใช้ภาษาแบบชาวบ้าน เป็นภาษาที่เป็นกันเอง ซึ่งรวมไปถึงคำหยาบคาย การด่าทอ ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนุกสนานและเข้าใจง่าย

เฝ้าเขียวเข้ญกินพีเสียปีป่น
จะให้เล่นมั่งขวัญทุกวันนี้

จนขัดสนเต็มทีมีที่ไหน
ทนไม่ไหวเพราะพีไม่มีแรง

(นายเฟื่อง, 2459: 28)

กวีชาวบ้านมักถ่อมตนว่าตนเองต่ำต้อย ยังไม่เชี่ยวชาญ หากแต่งไม่เพราะ
ก็ขอให้ผู้อ่านอย่าติเตียน โดยอาศัยการใช้ภาษาที่เป็นกันเอง

ตัวข้าเจ้าผู้แต่งแถลงเรื่อง
ไม่ใช่ปราชญ์ปรีดปรีดดอกพ้อคุณ

ชื่อนายเฟื่องนักเปรตเศษสัตว์ธนู
จงการุญอย่าติเพ่งรื้อ

(นายเฟื่อง, 2459: 32)

นิราศหอยเล็กมีความเป็นกลอนชาวบ้านด้วยประเด็นการใช้ภาษา
และตอนท้ายที่กวีแสดงตัวออกมา ยิ่งเด่นชัดว่าเป็นวรรณกรรมที่พยายามสื่อสาร
กับชาวบ้านโดยตรง โดยเฉพาะชาวบ้านที่เล่นพนันหอย โดยอาศัยกลวิธีดังกล่าว
เพื่อเสนอผลกระทบของหอย

บทสรุป

จากการศึกษานิราศหอยเล็กของนายเฟื่อง พบว่าพฤติกรรมของคนเล่นหอย
มีลักษณะสำคัญ คือ มักให้ความสำคัญกับความฝัน เรื่องบุญกรรมที่สะท้อน
ผ่านการรำพึงรำพันที่โรงหอยถูกยกเลิกและไม่ถูกรางวัล รวมถึงมีความเชื่อเรื่อง
ภพชาติที่ปรากฏอยู่ในตัวบท พฤติกรรมคนเล่นหอยดังกล่าวทำให้เห็นการหลอมรวม
วิธีคิดที่ย้อนแย้งกันในสังคมไทย ผลกระทบของการเล่นหอยมี 3 ประการสำคัญ
คือ ผลกระทบในเชิงเศรษฐกิจ ผลกระทบในเชิงสังคม และผลกระทบในเชิงจิตใจ

ผู้แต่งสั่งสอนคนในสังคมให้เลิกเล่นหอยด้วยการทำให้วรรณกรรมเข้าใจง่าย
สนุก และผู้อ่านไม่รู้ตัวว่าถูกสอน โดยอาศัยการประพันธ์ที่เสนอเรื่องอารมณ์
ความรู้สึก ลักษณะดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้นิราศหอยเล็กเป็นวรรณกรรม
ชาวบ้านที่อ่านง่าย มีความสนุกสนาน โดยใช้วิธีการบรรยายฉาก และพรั้าเพื่อถึง
คนรักแต่เสนอการรำพึงรำพัน การตัดพ้อ การใช้คำสองแง่สองง่าม การใช้บุคคลวัต
การใช้ภาษาแบบเป็นกันเอง การบอกผลกระทบผ่านพระพุทธศาสนา ล้วนเป็นกลวิธี
โน้มน้าวใจให้ผู้อ่านเห็นผลกระทบของหอยและนำไปสู่การเลิกเล่นหอย

ผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่านิราศหอยเล็กนั้นมีเป้าหมายสำคัญเพื่อโน้มน้าวให้คนไทยเลิกลอย โดยผ่านวรรณกรรมนิราศแบบชาวบ้าน ดังที่เห็นได้จากตอนท้ายเรื่องที่ไม่ได้อ้างถึงหลักธรรมหรือคุณพระพุทธรศนาอย่างวรรณกรรมโบราณ แต่เป็นการอ้างถึงประเทศ “สยาม” ว่าด้วยการเป็นผู้น้อยที่หลงมัวเมากับการเล่นพนัน อาจตั้งข้อสังเกตได้ว่าชาวบ้านที่ยากจนที่แทนตนว่าเป็นชาวสยามนั้น รู้สึกว่าตนเป็นผู้ต่ำต้อยด้อยอารยะกว่าชาวต่างประเทศ เพราะไม่ได้ประกอบอาชีพที่สูงส่งเช่นชาววัง หรือมีอำนาจบาบริมใด ๆ จึงต้องอาศัยการพึ่งพาการเลี้ยงชีพเช่นนี้เพื่อหาเงินมาจุนเจือตนเองและครอบครัว

กิตติกรรมประกาศ

บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในรายวิชา วรรณกรรมท้องถิ่น หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา สอนโดย รองศาสตราจารย์ ดร. พัทธินันท์ จินนูน

บรรณานุกรม

- จริยา สมประสงค์. (2559). เนื้อหาและความหมายของความฝัน สื่อสารผ่านวรรณกรรมไทยในอดีตและปัจจุบัน, **วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา**. 8(15), 30 - 42.
- ดวงกมล ดีพันธุ์. (2557). **หอยใต้ดินในสังคมไทย** (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ดำรงราชานุภาพ, พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา. (2504). **ประชุมพงศาวดารภาคที่ 17 เรื่องตำนานการเลิกลอย บ่อนเบี้ย และเลิกลอย** (ฉบับทรงแก้ไขใหม่). กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- นายเฟื่อง. (2459). **นิราศหอยเล็ก**. กรุงเทพฯ : ผดุงพันธุ์.
- พระชลญาณมุนี. (2563). พระพุทธรศนากับความเชื่อ, **วารสารมจร**. บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์. 6(2 กรกฎาคม – ธันวาคม), 100 - 115.

พระณรงค์ พนธุภูมิ. (2565). ศึกษาคุณโอบายในการป้องกันและแก้ไขปัญห
อบายมุขตามแนวพระพุทธศาสนา, **วารสารมจร**. บานีศึกษาพุทธโฆส
ปริทรรศน์. 8(2 พฤษภาคม-สิงหาคม), 84 - 98.

พัชลิน จินนูน. (2563). ภาพสะท้อนการเล่นหอยของชาวใต้จากวรรณกรรมภาค
ใต้ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในทศวรรษ 2490 – 2510, **วารสารมหาวิทยาลัย
นราธิวาสราชนครินทร์**. 7(2), 174 – 1883.

รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2516). **นิราศคำโคลง: การวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับ
นิราศชนิดอื่น** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

สมเกียรติ รัชสมัย. (2551). **ภาษาวรรณศิลป์** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สายน้ำใจ.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2552). **หอย**. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2565,
จาก <http://legacy.orst.go.th/?knowledges=%E0%B8>.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). **แทง**. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2565,
จาก <https://dictionary.orst.go.th/>

สิทธิชัย จูอี. (2557). **ความเชื่อเรื่องภพชาติกับอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและ
วัฒนธรรมในชุมชน ตำบลตะคร้อ อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์**
(รายงานการศึกษาเฉพาะบุคคล). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

แสน วิชาชาญ. (2545). **ตำนานหอยแห่งเมืองสยาม**. กรุงเทพฯ : ว.เพ็ชรสกุล.

หยาดฝน ธัญธิดากานต์. (2557). **หอย ความรู้และความหมายในมุมมองของ
ผู้หญิง**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา.

อรพรรณ โพทอง. (2562). **ผู้หญิงเล่นหอย: วาทกรรมความร่ายกับพฤติกรรม
การซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล กรณีศึกษาแม่บ้านในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร
แห่งหนึ่งของจากวัดกาญจนบุรี** (รายงานการศึกษาเฉพาะบุคคล). กรุงเทพฯ
: มหาวิทยาลัยศิลปากร.